

MAGYAR TIZEDES OSZTÁLYOZÁS.

Belső élmények, pusztán szemlélődés által a tudomány alapját nem ragadhatjuk meg. Megdőlt már némely filozófiai rendszernek az a hite, hogy a külvilág szenvedőlegesen megfigyelése vezérel a rávonatkozó összes tudományokhoz. Így a csupán megfigyelésre beállított bölcselő, aki tudni szeretné, miként keletkezik végeredményben a tudomány, erről sohasem értesülhet. Sőt csak az értesülhet róla, aki félrelöki a passzivitást és nekivág, hogy maga csinálja meg a tudományt. Vagyis történet-lélektani megfontolásokból elméleti és rendszertani döntések nem születnek meg.

Ennek tudatában vizsgáljuk meg a magyar tizedes osztályozás kérdését! Nem döntést keresünk, hanem elindulást. Döntést nem hoznak azonban — amint látni fogjuk fejtegetéseinkben — megfontolatlan, vagyis tüzetesen és behatóan elő nem készített tettek sem. Várakozással meg éppen semmit sem érhetünk el. Nemcsak szemlélődésnek szánjuk tehát jelen írásunkat, hanem tetteknek is: elméleti tisztázásnak és első lépésnek a magyar tizedes osztályozás végleges megoldása felé.

Csak emlékeztetőül kell a tizedes osztályozás nemzetközi történetéről, különösen a rendszer sémáiról néhány adatot megemlítenünk. Hiszen a *Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének* rendezésében megtartott könyvtárosképző tanfolyamokon ezekről már bőven szóltunk. Majd NÉMETH ENDRE alapos tanulmányt¹ szentelt a kérdésnek. Az előzmények és a részletek itt tehát mellőzhetők.

DEWEY MELVIL amerikai könyvtáros 1873-ban készen állott egy könyvtári szakrendszer tervezetével. Ezt kipróbálta és 1876-ban „*A Classification and Subject Index for Cataloguing and Arranging the Books and Pamphlets of a Library*” című munkájában kiadta. Ez az eredetileg 42 oldalas füzet újabb kiadásaiiban mindinkább megduzzadt. 1932-ben érkezett meg 13. kiadásához. 1625 oldalnyi terjedelem adja ebben az eredeti tizedes rendszer keretét.

Amikor az 1895-ben alakult *Nemzetközi Bibliográfiai Intézet* alkalmas szakrendszert keresett nagyarányú feladatainak megoldására, DEWEY rendszerét találta legmegfelelőbbnek. Az amerikai rendszert az Intézet az európai viszonyokhoz idomította. Az európai tizedes osztályozás különö-

¹ A tizedes osztályozás fejlődése. Bp. Fővárosi Könyvtár 1939. 30 l. (Tanulmányok, II.)

sen a közös alosztások kiemelésével tért el a DEWEY-rendszertől. Bruxellessen, az Intézet székhelyén jelent meg az I. kiadás, „*Manuel de l'Institut International de Bibliographie avec les tables de la classification décimale*“ 1905-ben. Ugyanitt került ki a sajtó alól ugyancsak francia nyelven a 2. kiadás, amelyen a magyar tizedes osztályozás jelenleg nyugszik, „*Classification décimale universelle*“ címen 1929—1933 között 2153 oldalon. 1934-ben indult meg a 3. hivatalos kiadás a Deutscher Normenausschuss tevékenységével, a „*Dezimal Klassifikation. Deutsche Gesamtausgabe*“, majd 1936-ban az angolnyelvű 4. hivatalos kiadás „*Universal decimal classification*“ (London: Simpkin), míg az 5. kiadás megint francianyelvű.

Magyarországon a tizedes osztályozás bevezetése SZABÓ ERVIN nevéhez fűződik. DEWEY amerikai rendszerét ő használta fel elsőnek a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Könyvtárában mind szakkatalógus céljára, mind a könyvek felállításához. A decimális európai változatát is ő honosította meg, de ezt már a Fővárosi Könyvtárban. Hogy ez miként történt, arról két nyomtatásban is megjelent füzet² tanúskodik. SZABÓ ERVIN az előszóban hangsúlyozza, hogy átültetésről volt szó, melynél változtatásokkal³ vették át a brüsszeli séma felállítását. A módosításokat tudományrendszertani elképzelések és a Fővárosi Könyvtár anyagából és a hazai viszonyokból folyó szükségzerűségek indokolták. A tudomány állandó fejlődése azonban az ismeretágak minden korra érvényes elrendezését eleve kizárja. Nagy vonalaiban egyöntetű nemzetközi osztályozó rendszert pedig már SZABÓ ERVIN is sürgetett. Így még az ő életében megindult a lényeges, különösen tudományrendszertani elgondolásokból folyó eltérések⁴ kiküszöbölése.

Ámbár történtek még később is kisiklások, olykor teljesen fölösleges módosítások, mégis azt mondhatjuk, hogy a huszas évek végéig lassan felülkerekedett a nemzetközi rendszerhez való alkalmazkodás irányzata. Ütemessé vált a visszatérés, amikor 1929-ben megindult a brüsszeli decimális második kiadása. Ekkor fogtunk hozzá a Fővárosi Könyvtár tizedes osztályozása folyamatos átdolgozásához az új nemzetközi kiadás irányában. Ez a tevékenységünk, amely közel másfél évtizedet ölelt fel, utóbb munkatársak bevonásával mindig együttjárt a könyvtár szakkatalógusa megfelelő részének egyeztetésével és nyolc kötetnyi házi sokszorosításban készült tizedes sémát eredményezett.

Gyakorlati szempontból ezt kell a magyar tizedes osztályozás alapjának tekinteni. Mert az a hozzávetőlegesen 20—25 nagyobb és közép-

² Könyvtárak nemzetközi osztályozó rendszere magyar viszonyokra alkalmazva. — 1. Bevezetések. Rövidített osztályozás. Közös alosztályok. 2. Általános munkák. Belsőlet. Vallás. Egyház. Bp. Fővárosi Könyvtár 1912.

³ Az eltéréseket a két füzet felsorolja.

nagyságú, valamint a sok kisebb, tizedes osztályozást használó honi könyvtár túlnyomó részében a Fővárosi Könyvtár szakrendszerét követi. Ezt vette át 1936-ban a nemzeti könyvtárunk is, az Országos Széchényi Könyvtár.

A magyar tizedes osztályozás megoldására újabb keletű kísérlet történt 1942-ben, amikor KÁPLÁNY GÉZA a *Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete* útján igyekezett a kérdést előbbre vinni. Az Egyesület több ízben foglalkozott is KÁPLÁNY idevonatkozó indítványával, de a háborús viszonyok miatt a tárgyalások elakadtak. KÁPLÁNY ekkor az egyéni megoldás útjára lépett: a német rövidített kiadást⁴ lefordította és a francia- és németnyelvű nagy kiadások alapján kibővítve adta közre.⁵ A kisebb, főképen technikai szakkönyvtáraknak szánt munka hatását még nem lehet felbecsülni.

Ha el akarunk jutni az általánosan elfogadott magyar tizedes osztályozáshoz, mindenek előtt tüzetesen le kell mérnünk, hogy a fennebb említett visszakanyarodás után mennyire tér még el a magyar táblázat a nemzetközitől. Nem helyes itt a túlbecsülés, de a lebecsülés sem. Éppen ezért a következőkben tudományágankint, mondjuk két tizedes számjegynyi részletezésig szakonkint párhuzamot vonunk a magyar viszonylatban leginkább használt jelenlegi fővárosi könyvtári tizedes séma és ennek forrása a *Nemzetközi Bibliográfiai Intézet* második kiadású osztályozó táblázata között. A részletezés terjedelmére, vagyis annak vizsgálatára, hogy a fölérendelt fogalmat hányadik tizedes jegyig osztályozza az egyik, vagy a másik séma, általában nem térünk ki, ha a fölérendelt fogalomba a másik osztályozás részletes alpontjai beleértődnek és nem alosztályoztattak más fogalom alá. Egyébként sem leszünk terjengősek a kérdés taglalásánál.

Vegyük rendre a tíz főosztáyt, majd együtt a közös alosztásokat!

o Általános munkák

Ha a részletezés mérvétől eltekintünk, a felosztás a legtöbb két számjegyű osztálynál, 03-, 06-, 07-, 08-, 09-es szak, azonos. Árnyalati az eltérés a bibliográfia 01-es és csekély a könyvtártudomány 02-es és az általános folyóiratok 05-ös szakjánál. Lényeges, de nem zavaró különbség, hogy nálunk az értekezés-gyűjteményeket, a francia 04-es szakot, a többi gyűjteményes munkával együtt 08 alá osztják be. Szerkezeti különbség, hogy a brüsszeli prolegomena 00-os szak néhány alpontja nálunk a séma más részeiben található; így az általános módszertan a filozófiánál, az

⁴ *Dezimal Klassifikation*. Deutsche Kurzausgabe. 2. erw. und verb. Aufl. Berlin: Beuth 1941.

⁵ KÁPLÁNY GÉZA: Az egyetemes decimális osztályozórendszer rövidített magyar nyelvű kiadása. Bp. Technológia Kvtár Barátainak Egyesülete 1943. 117 l. (Könyvtárak korszerű rendezése és fejlesztése, II.)

emberi munka, tevékenység általában a szociálpolitikánál és a civilizáció, kultúra, haladás kérdései a szociológiánál.

1 Bölcsélet

Egyezik a metafizika 11-es, valamint a filozófiai rendszerek, 14-es szak felosztása. Kisebb eltérést mutat 12-es szakunk, mert az ismeretelmélet a lélektanból ide került és 16-os szakunk, néhány alpontjának felcserélése folytán. Lényegesebb az eltérés a 13-as szaknál, ahol a magyar osztályozás csak az okkult tudományokat hagyta meg. Sikeres eljárás volt ez, hiszen a tizedes osztályozás későbbi nemzetközi kiadásai az itt felvonult lélektani kérdéseket szintén átrakták a 15-ös szakba. Ez utóbbi a már említett okok következtében helyel-közzel nem azonos francia mintaképével. Alapvető különbséget mutat az erkölcsbölcsélet 17-es szakjának francia és magyar felépítése. Míg BRUXELLES itt bőven és jól részletez, addig nálunk az alpontok túlnyomó része más főszakok alá szétszóródott (különösen a 3-as szakba az etikai kérdések társadalomtani vonatkozása miatt).

2 Vallás. Egyház

Nincs eltérés; csak fogalmazási, árnyalati különbségek fedezhetők fel.

3 Társadalomtudomány

Ennél a főszaknál találjuk a legnagyobb szerkezeti különbséget a brüsszeli és a mi rendszerünk között. Tüzetes vizsgálat után itt sem általánosíthatunk. Nincs, ill. szabatosan kifejezve alig van eltérés a két sémajogtudományi 34-es, valamint a néprajzi 39-es szakjának további felosztásánál. Kisebb különbséget találunk a két séma 31-es, ill. 36-os szakjának (statisztika, ill. társadalmi tevékenység) szembeállításánál és nagyobbat a 32-es, 35-ös és 37-es szakok (politika, közigazgatás és közoktatás) felépítésénél. Ellenben a franciától egészen eltérő tudományrendszertani alapon nyugszik a magyar tizedes osztályozás szociológia, szociálpolitika és közgazdaságtudományi szakja. Nálunk a szociológia 30-as szakja alá osztottak sok olyan fogalmat, tudományágot, amely a brüsszeli sémában, — ahol a szociológia alig részletezett, — az általános munkákhoz, a bölcsülethez vagy a politikához nyert beosztást. A 33-as és a 38-as szak felosztása a két rendszerben teljesen elüt egymástól. A magyar tizedes közgazdaságtudományi osztályában a 38-cal kezdődő számszámok közül egyetlen egy sem jelenti azt a fogalmat, ismeretágot, mint Bruxellesben.

4 Nyelvtudomány

Itt a franciával teljesen azonos osztályozó könyvet kap a Dewey-rendszer magyar használója jelen cikk írójának fordításában. Elhagytuk a

bevezető szöveg bőbeszédűségéből a magától értetődőt és a mesterséges nyelvek végeláthatatlan felsorolását. Így is sokkal részletesebb az alosztályozás, mint amennyire honi könyvtárainknak szükségük van.

5 Természettudomány

A felosztásnak a franciaéval azonos felépítése mellett nem részletezünk annyira.

6 Alkalmazott tudományok

Erősen rövidített, de azért Bruxelles-lel egyező alosztályozás. Említésre érdemes eltérést csak a 61-es orvostudományi szakban, különösen ennek egészségügyi részénél találunk.

7 Művészet

Egyező a 73-, 74-, 75-, 76-, 77-, 78- és 79-es szak. Eltérések: a muzeográfiát a francia séma az általános munkák között részletezi a 069-es szakban, míg nálunk a 708 alatt van; a városépítés a kertművészettel együtt a brüsszeli 71-es szakon osztozik, míg a magyar a városépítés kérdéseit az építőművészet 72-es szakjában helyezte el.

8 Irodalom

Teljesen lefordítottuk a francia séma szövegét, mint a 4-es szaknál. Oszályozásunk azonosságát csak egy helyen bontottuk fel. Gyakorlati okból ugyanis a magyar irodalom jelölésére a hosszú 894.511-es szakszám helyett felhasználtuk a le nem foglalt és rövid 81-es szakszámot.

9 Történelem. Földrajz

Nagyjából azonos felosztás mellett DEWEY eredeti amerikai használata szerint megmaradt nálunk az európai tizedes rendszerrel ellentétben a földrajzi közös alosztás zárójel nélküli csatlakozása a 9-es, illetőleg a 91-es főtáblázati szakszámhoz. A 92-es szakjelzés alatt sorakozó életrajzok további felosztását tökéletesítettük.

Közös alosztások

A régebben keletkezett eltéréseket majdnem teljesen kiküszöböltük. Csak a földrajzi közös alosztásoknál maradtak meg régi jelzetek. Nem mellőzhettük a Magyarországot érintő, vagy közélről érdeklő területeknek a nemzetközitől eltérő, részletesebb felosztását.

Tüzetes vizsgálat után tehát kiderül, hogy az eltérés mérsékelt. Az általános tudományos könyvtárak anyagának tíz százaléka sem kerül más szakszám alá, mintha valamely hivatalos nemzetközi kiadás szolgál fordí-

tását használná a magyar osztályozás. A legtöbb szakkönyvtárnál az említett százalék még jóval kisebb lesz és csak a kimondottan közgazdasági és társadalomtudományi gyűjtőkörre szorítkozó könyvtárak könyveinek szakjelzései ütnek el nagyobb arányban a szokványos nemzetközi tizedes számoktól. De már említettük, hogy nemcsak eredeti DEWEY (amerikai) rendszer létezik, hanem vannak a tizedes rendszernek a *Nemzetközi Bibliográfiai Intézet* égisze alatt készült eredeti francianyelvű kiadásai, ahogyan van eredeti német és eredeti nagybritanniai angol nemzetközi tizedes séma. Ezek mindegyike mutat eltérést egymástól. Tehát már eleve kizárt dolog, hogy egyezzek a létesítendő magyar tizedes osztályozás valamennyi nemzetközi sémával, hanem csak arról lehet szó, hogy igyekezzünk a nemzetközi hivatalos újabb kiadásokkal összhangban fejleszteni a rendszerünket.

KÁPLÁNY kiadása főképpen a „Deutsche Kurzausgabe“-t veszi alapul. Főforrásától olykor indokolt, olykor indokolatlan eltéréseket mutat ez a magyar eredeti kiadás, amely különben jeles munka és a magyar tizedes osztályozás végleges megoldásánál igen hasznos segédeszköz lehet. A mű bevezetése szerint a Technológia Könyvtára ragaszkodik az eredeti brüsszeli sémához. Melyikhez? Mert ha léteznék olyan elképzelés, hogy a Technológia Könyvtárának rendszere a nemzetközi séma eredeti és hiteles magyaryelvű kiadása, amelyet nálunk el lehet és el kell fogadni, akkor a kérdés teljes félreismerése nyilvánvaló. Mert eltekinthetünk az egyéni megoldás okozta fogyatkozásoktól, de nem attól, hogy ez a séma nagyon ragaszkodik a nemzetközi tizedes egyik idegen változatához, amikor elzárkózik a magyar viszonylatban ténylegesen és általánosan használt tizedes osztályozással szemben; azután meg helyi adottságok és elképzelések, nem pedig a Magyarországon osztályozásra kerülő anyag jellege döntött abban a kérdésben, hogy hányadik tizedes jegyig legyenek alszakok; nemhogy általános könyvtáraink boldogulnának az ily módon helyel-közzel szűkre szabott keretben, de sok szakkönyvtárunk sem s köztük éppen a jelentősebbek nem, mert hiányzik az alosztályozási lehetőség könyveik, nyomtatványaik kellő mértékű, szakszerű tagolásához. Tehát sokkal nehezebb és még megoldandó problémával állunk szemben. Megoldást csak az összes érdekelt tényezők együttműködésétől várhatunk.

Mielőtt megvizsgálánk a könyvtári szakrendszer és a könyvtártól független szisztematika általános és elvi alapvető különbségét, vegyük elő az Országos Széchényi Könyvtár jelenlegi osztályozó sémáit. Tíz évvel ezelőtt tért rá ez az intézet a tizedes szakrendszerre. Témánk szempontjából nem közömbös, hogy itt kellett-e és miképpen kellett módosítani a Fővárosi Könyvtár útján átvett magyar decimálist. Végiglapozva a múzeumi osztályozó köteteket, azt tapasztaltuk, hogy szakszám értelmének változtatására alig volt szükség; néhány helyen elmaradt a magyar módosítás és a

brüsszeli séma 2. kiadására tértek vissza; ugyanerre támaszkodva még több helyen bővítették és további tizedesekig részleteztek ott, ahol a Széchenyi Könyvtár nagyobb beszerzését a kurtára fogott alosztályozással nem lehetett kielégítően differenciálni. És helyesen így. Mert könyvtári szakrendszer alkotásánál, továbbfejlesztésénél gyakorlati követelmények és ne elméleti bölceleti rendszertani szempontok uralkodjanak elsősorban.

A könyvtári szakrendszer a szakkatalógusnak képezi alapját. A szakkatalógus pedig logikusan tagolt ismeretrendszerező egészet képez, történeti képződmény és gyakorlati célt szolgál. Tehát ne az ismeretágak, fogalmak hierarchikus, értékelő felépítményét lássuk benne! Ezt annál kevésbé tehetjük, mivelhogy az egyes tárgykörök nem fejlődnek arányosan. Meglevő jelenségek, fogalmak súlya és értékelése gyakran változik. Ezt a változást a szakrendszer nem követheti mindig és mindjárt, hacsak használhatóságának rovására nem.

Szakrendszerfejlesztési szárnyalásunk egyik ellensúlya maradjon a szakkatalógus, hogy ne kóvályogjunk légüres térben, másik irányzéka pedig legyen a népek közössége által vont mesgye. Mert mi nem zárkózunk el az egyöntetű nemzetközi szakrendszertől. Sőt ennek megvalósításáért mindenkor síkra szállunk. Meggyőződésünk, hogy az általánosan használt, nemzetközi tizedes osztályozás a kulturális haladás lendítő keze. Engedményt kell tennünk és a szakkatalógustól el kell vonatkoztatnunk bizonyos fokig sémánkat, mert a szakrendszerek nemcsak az egyes könyvtárak természete, illetőleg ezek összegezett állománya szerint igazodnak, hanem az egyes szaktudományok által kialakított fogalmi rendszer pilléreire is felépülnek.

Régebben megvizsgáltuk már ezt a kérdést általánosságban, különösen foglalkoztunk a tudományos, valamint a könyvtári és könyvészeti szakrendszerek közötti különbséggel.⁶ Míg a tudományos rendszerek a fogalmakat, utóbbiak az irodalmat foglalják keretbe. Hibás útra téved a rendszerező, ha szeme előtt a könyvtári szakrendszer kiépítésénél a tudományok rangsorolása lebeg. A könyvtári és könyvészeti rendszer meglévő anyagot, nyomtatványokat, bibliográfiai egységeket a tudomány felosztása alapján csoportosítja ugyan, de a gyakorlati szempontot domborítja ki. Számba kell vennie a tudomány fejlődésének irányvonalát, de a könyvtári szakrendszer továbbalakításánál meglévő anyagra támaszkodik. Egy könyvtár számára készült séma ennek a könyvtárnak anyagából sarjad ki. A magyar tizedes osztályozás rendszerének megalkotásánál a magyar közkönyvtárak anyagából, a magyar bibliográfia keretébe tartozó címek felosztási igényéből lehet és kell kiindulni.

⁶ WITZMANN GYULA: Elvi közös alapok a különböző szakrendszerekben. Magyar Könyvszemle 1940. 36—45. l. és Könyvtár és tizedes osztályozás. U. ott. 1937. 209—214. l.

Elméletileg a tudomány mindenkori álláspontjának megfelelő szisztematikával azért esik egybe a korszerű színvonalon tartott általános osztályozási világszakrendszer, mert az anyagban megtestesült szellem, a tudás főforrásán, a világ összes könyvtárainak anyagán nyugszik. A mégis fennálló különbség onnan származik, hogy a tudomány mindenkori állásának megfelelően kidolgozott és felépített rendszert kevésbé terheli a múlt, mint a gyakorlatban használt könyvtári rendszert. Mert ez utóbbi a könyvtárakban tároló, legrégebbi anyagra is tekintettel van, — ahhoz is alkalmazza felépítését, azt is rendszerezi. Ennek következtében némileg más eredményre jut még akkor is, ha teljes felkészültségi állapotban van — figyelemmel a tudomány egyidejű helyzetére, álláspontjára.

Egyébként az írók általában nem írják a könyveket semmilyen rendszernek, vagy szakfelosztásnak megfelelően. A könyvtári és könyvészeti szakrendszert mindig csak bizonyos fokig lehet a tudomány ugyanakkori álláspontjáról helyesnek elfogadott bölceleti rendszerrel összhangba hozni. Lehet ez utóbbi helyesnek elfogadott a nélkül, hogy általánosan elismert szakrendszerré váljék. Mert még mindig fennmaradnak az eltérő egyéni vélemények és meggyőződések. Akár filozófiai (szubjektív), akár alakilag szorosán tudományos (objektív) rendszert akarjunk alkotni, a tökéletesség a priori lehetetlen.

Ezzel szemben mi lehetséges? Illetőleg maradjunk meg annál a kérdésnél, hogy még mi lehetetlen, de most már a magyar tizedes osztályozásra vonatkozólag?

Lehetetlennek tartjuk, hogy a magyar tizedes osztályozás a német rövidített kiadás magyar fordításán alapuljon. Ha ez meg is felelne technikai szakkönyvtáraink céljainak, nagy általános könyvtáraink semmiképpen sem használhatnák. Még akkor sem, ha nem élhetnénk a Fővárosi Könyvtártól átvett, gyakorlatukban olykor kisebb módosításokkal alkalmazott, náluk meghonosodott részletesebb tizedes sémával. A decimális németországi elterjedésének körülményei intő jel, hogy ne kövessük példájukat. Az a pusztán tény, hogy a *Deutscher Normenausschuss* és technikusok vállaltak döntő szerepet a tizedes ottani kialakulásánál, sok szakkönyvtárat megszerzett ugyan a nemzetközi mozgalomnak, de rideg elzárkózásra bírta a nagy általános könyvtárakat. Nekünk viszont arra kell törekednünk, hogy minden jelentős könyvtárunkat a nemzetközi rendszer hívőinek táborába sorakoztassuk. Ezért tartjuk lehetetlennek azt is, hogy a magyar tizedes osztályozás (akár egy személyre, akár egy intézményre korlátozott) egyéni működésből szülessen meg. Ilyen egyéni megoldást nemcsak a feladat nagysága miatt tartunk tökéletlennek, hiszen a lángész sem ismerheti az összes tudományágak rendszerezési igényét és az általános osztályozási rendszerből fakadó követelményeket, hanem az ilyen munka azért sem elégíthetne ki, mert nem számol a demokratikus elvekkel. Csak

akkor tudom általánosan elfogadtatni sémámat, ha annak előkészítésébe bevontam a számbaveendő tényezőket. Nem sikkadna el emiatt a jelentősebb együttthatók nagyobb nyomatéka. A Fővárosi Könyvtár történelmi joga mind az alapul vett séma, mind az e téren most is elismert vezető szerepe által kidomborodnék. S ki hanyagolná el az Országos Széchényi Könyvtár szavának döntő súlyát, amikor a magyar tizedes osztályozás részletezését eredményesen tágtja nagyobb anyagának, dúsabb szerzeményezésének megfelelő felosztásba? S így folytathatók a felsorolást.

E helyett térjünk most már vissza annak taglalására, hogy mit lehet megvalósítani és az elmélet-szabta keretben hogyan kell gyakorlatilag megalkotni a honunkban kialakult osztályozásból kiindulva a magyar tizedes rendszert.

Lehet megvalósítani a magyar tizedes osztályozást olyan terjedelemben, hogy annyi tizedes számjegyre, mint a nemzetközi nagy kiadások, csak ott részletezzünk, ahol a magyar könyvanyag és könyvtáraink azt megkívánják. Rövidítünk ott, ahol könyvtermelésünk és könyvállományunk nem indokolja az alosztályozás oly mértékét, mint amilyennel fejlettebb szakirodalmú országok élnek. Bármilyen fontos tudományágak sorakozzanak is az 5 (természettudomány) és 6 (alkalmazott tudományok) főszakjában, nem fogunk 6—8 vagy még több tizedesig alszakokat létesíteni, ha az így kapott szakcímszó alá sem magyar könyvet, sem honi könyvtáraink külföldi beszerzéséből nyomtatványt nem oszthatunk be. Gyakorlatilag tehát a magyar tizedes szakrendszer középhelyet foglalna el a nemzetközi rövidített és teljes kiadások között, sok helyen közelebb a teljes, mint a rövidített kiadáshoz a nálunk osztályozásra kerülő anyag természete szerint. Hogy a Magyarországon osztályozásra kerülő könyvek a sémakészítésnél teljes mértékben figyelembe vétnessenek, meg kellene szervezni a magyar tizedes osztályozás bizottságát, amelyben a decimálist használó minden intézmény, esetleg más rendszerrel dolgozó könyvtárak is képviseltetnék magukat. A szervezés megindulhatna hivatalos úton is a 11.170/1945. M. E. rendelet 7. §-nak c) pontja szellemében, de önkéntes vállalkozásként is a budapesti könyvtárközi együttműködés részéről.

Messzire vezetne, ha ennek a bizottságnak feladatait és munkatervét már most kidolgoznók. Annyi bizonyos, hogy működésében a magyarországi könyvanyagra kell lényegesen tekintettel lennie és a tizedest használó minden könyvtár igényét kielégítenie. Egyeztetési táblázatokat kell azután felfektetnie mind az eddigi magyar, mind valamelyik nemzetközi nagy kiadás rendjében, esetleg még harmadikféle nagytekintélyű osztályozás szerint, hogy leendő hivatalos sémánkból lényeges fogalmak, ismeretágak ki ne maradjanak. Az állandó előadó és a szűkebb munkaalbizottság tevékenységét a mentül tökéletesebb alkotás érdekében támogathatja esetenként bonyolultabb kérdéseknél, külső szaktudósok bevonása. A szaktanácskozás

egy-egy főszak letárgyalása után végső javaslatáról tájékoztatja a kiküldő könyvtári központot, vagy könyvtárközi bizottságot. Ez ragaszkodnék a tizedes osztályozás alapvető elveihez és biztosítaná, hogy hivatalos osztályozó könyveink símuljanak a nemzetközi rendszerhez és készüljenek a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség által megkívánt szellemben.

Mert a Hágában székelő *Nemzetközi Dokumentációs Szövetség* álláspontját, mint a volt brüsszeli *Nemzetközi Bibliográfiai Intézet* jogutódját teljes mértékben kell tiszteletben tartani. Ezt az álláspontot nemzetközi értekezleteken, kongresszusokon megismertük. Tudjuk, hogy a szerzői jogi fenntartásokat nem mereven kezeli a Szövetség, hanem a nemzetközi tizedes osztályozás minél szélesebb körű elterjedését biztosító megértéssel. Az 1935-ben Kopenhágában tartott nemzetközi dokumentációs értekezlet sürgette, hogy a tizedes osztályozás minden művelt nemzet nyelvén jelenjék meg és a népek így járuljanak hozzá a nemzetközi rendszer további fejlesztéséhez. Ha csak szó szerinti fordításra gondoltak volna, nem remélhetek volna fejlődést. Haladást nem lehet várni az egyének és nemzetek elgondolásának gúzsbakötésétől, értelmetlen korlátozásától.

Párizsban 1937-ben az első dokumentációs világkongresszus egyik szűkebb albizottságában, amely a decimális klasszifikációra vonatkozó határozatokat előkészítette, azt tapasztaltuk, de a hozott határozatok is arra utalnak, hogy minden jelentkező és alkalmas szervezetet és személyiséget be akarnak vonni a tizedes osztályozás fejlesztésébe és maga a Szövetség kívánja legszélesebb mederben kiadni a kutatások eredményét, a problémák eltérő meglátását feltüntető munkálatokat. Konkrét javaslatunk, hogy különbség tétessék az egyes nemzetek kultúrájában gyökerező ismeretanyag és az attól független szaktudomány további alosztályozásának fejlesztése között, határozattá vált és ma is az első esetben a tudományos élet nemzeti irányító szervei, míg a második esetben a szaktudomány nemzetközi szövetségei közvetítésével történik elvileg a fejlesztés.

Igy a magyar tizedes osztályozás megalkotásánál nekünk is nagyobb lehetőségünk van megmaradni az eddig kialakult és könyvtáraink túlnyomó részében folytatott gyakorlat mellett a nemzeti tárgyak felosztásánál, míg az általánosabb ismeretágaknál csak további visszatérést lehet javasolni a nemzetközi osztályozáshoz.

Tárgyunk szempontjából kevésbé kell figyelembe venni azokat a reformjavaslatokat, amelyek az egyetemes nemzetközi tizedes osztályozásnak lényeges, nem a tizedes felosztás elvét érintő, de a tudományágak új csoportosítását, teljes vagy közel teljes átszervezését tűzték ki célul. Nem árt, ha a magyar tizedes osztályozás megvalósítói ismerik ezeket. De ez nem okvetlenül szükséges; mert osztályozásunk nemzetközi szervei az eddigi felosztás mellett kitartanak és csak továbbfejlesztik a meglévő szakok elágazásait. Nagy általánosságban és elvileg mi is így járhatunk el.

Miután a tizedes osztályozás kialakulása keretében megismertük a magyar decimális jelenlegi helyzetét, kérdésünk elvi háttérét és azokat a követelményeket, amelyek a honi könyvtári és könyvészeti anyagra, eddigi gyakorlatunkra, katalógusainkra alapított tervszerű továbbépítésből s amelyek a rendszer nemzetközi vonatkozásaiból folynak, elmondottunk minden lényegeset. Hivatását vizsgálódásunk csak akkor fogja betölteni, célját csak akkor fogja elérni, amikor megállta helyét, mint elméleti előkészítés és szilárd alap, amelyen biztonságosan nyugodhatik a magyar tizedes osztályozás nemzetközi viszonylatban is elismert rendszere. Az egyéni megoldásnál lassúbb módszert ajánlottunk, de az általunk javasolt munka alaposabb és körültekintőbb lesz és az egész magyar könyvtárügy javára szolgál. Ha szellemi életünk hivatott vezetői s a magyar könyvészet és könyvtárügy legfőbb intézői e téren is megindítják az előkészítést, a könyvtárközi együttműködést és megadják vagy megszerzik a hivatalos támogatást, előmozdítják a magyarság kulturális haladását, más népek előtt öregbítik tekintélyét.

1946.

VEREDY GYULA.